

DEPARTAMENTO DE XEOGRAFÍA E HISTORIA

CUADERNO DE ACTIVIDADES DE RECUPERACIÓN DA MATERIA PENDENTE

2ºESO, CURSO 2025/26

Á hora de avaliar estas actividades poñerase especial interese en aspectos como: a presentación, os contidos, ortografía e a caligrafía o mellor coidadas, claridade nos razoamentos e exposición de ideas.

1. **Para preparar estas cuestións** pregúntalle ao teu profesor/a ou a calquera profesor/a do Departamento de Xeografía e Historia.
2. **O caderno debe entregarse** ao profesor/a que te imparte clase no actual curso o **xoves 8 de xaneiro**.

Nome e apelidos:

Curso:

O INICIO DA IDADE MEDIA

A caída do **Imperio romano de Occidente** a **finais do século V**, marcou o comezo dun novo período histórico: A **IDADE MEDIA**.

Este período abarca mil anos e os historiadores toman como data final deste período a **caída de Constantinopla** (1453) e outros a **chegada a América de Cristovo Colón** (1492).

A DIVISIÓN DO IMPERIO ROMANO

No ano 395 a. C. o **emperador Teodosio** dividiu o Imperio en dous:

- O **Imperio de Occidente**, con capital en Roma, foi moi débil. Quedoullo o seu fillo Honorio.
- O **Imperio de Oriente**, con capital en Constantinopla, foi moi forte. Quedoullo o seu outro fillo, Arcadio.

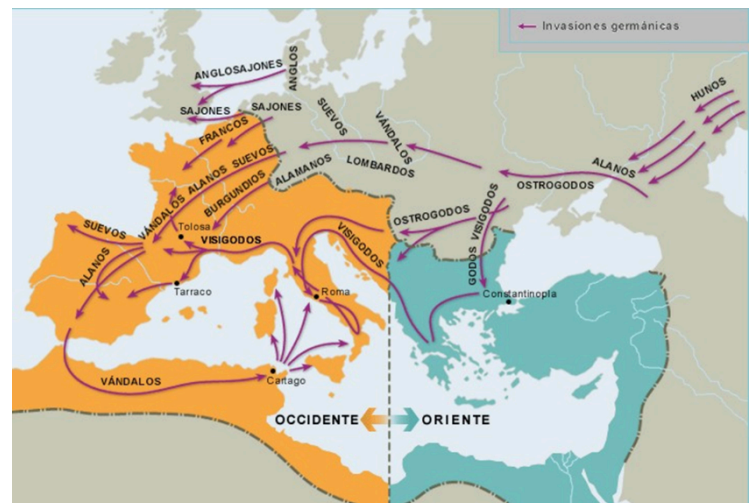
A EXPANSIÓN DOS POBOS BÁRBAROS

O Imperio romano de Occidente sucumbe ante as continuas invasións dos **pobos bárbaros** (visigodos, ostrogodos, francos, suevos, alanos...) **durante o século V**, que fuxían dos hunos.

Tras a caída do Imperio romano de Occidente a finais do século V, os pobos xermanos asentáronse nas terras do Imperio. O territorio dividiuse en distintos reinos independentes.

Os **Anglos** e **Saxóns** asentáronse nas illas Británicas, os **Francos** na Galia (Francia) e os **Visigodos**, na Península Ibérica.

A maioría da poboación abandonou as cidades e pasou a depender dos grandes propietarios agrícolas, iniciándose o **proceso de feudalización**.

1. COMPLETA AS SEGUINTES FRASES:

- a) O imperio romano foi dividido por..... en..... partes.
- b) O imperio romano de Occidente..... a mans dos pobos
- c) A Idade Media comeza no..... e finaliza no.....

2. QUEN E CANDO DIVIDIUSE O IMPERIO ROMANO? COMPLETA O SEGUINTE CADRO:

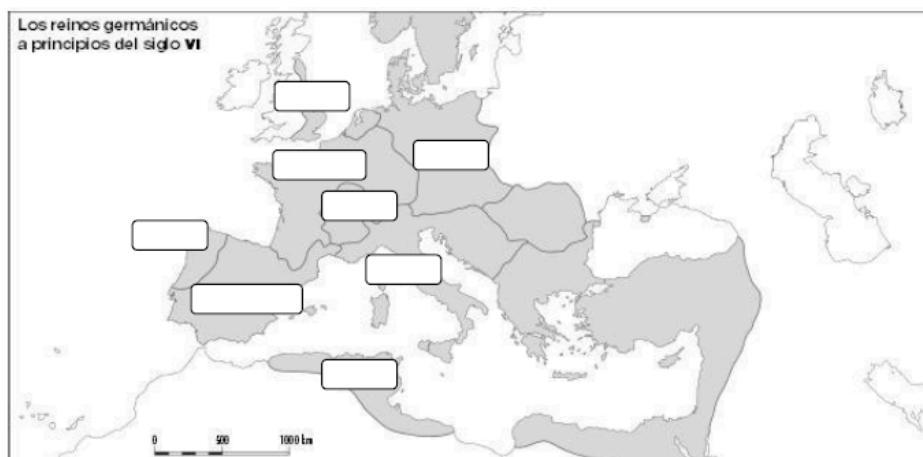
Imperio romano de.....	Imperio romano de.....
Capital	Capital
Data da súa caída.....	Data da súa caída

3. QUE PERÍODO HISTÓRICO SE ESTENDE DESDE O 476 ATA 1453?

4. COMPLETA O SEGUINTE CADRO.

REINO XERMANO	LOCALIZACIÓN
Lombardos	
	Hispania
	Galia
	Britania
Saxóns	

5. Entre os s V e VIII tras a desaparición do Imperio romano de Occidente, os pobos xermánicos formaron no seu territorio diversos reinos independentes. **SITÚA NO SEGUINTE MAPA O TERRITORIO DOMINANDO POR:**

1. os suevos
2. ostrogodos
3. visigodos
4. francos
5. burgundios
6. anglosaxóns
7. vándalos.

O IMPERIO BIZANTINO

O Imperio de Occidente caeu no 476, pero o **Imperio de Oriente** sobreviviu 1000 anos máis, que na **Idade Media** chamouse **Imperio Bizantino**.

Foi un poderoso Estado, con longas e prósperas cidades, por exemplo a súa capital: **Constantinopla**.

A **maior extensión do Imperio Bizantino** prodúcese no século VI durante o goberno do emperador **Xustiniano**, quen tomou o norte de África aos Vándalos, Italia aos Ostrogodos, e o sur da Península Ibérica aos Visigodos. Dende mediados do século XI, Bizancio entrou nunha profunda crise, ata que finalmente os turcos acabaron conquistando Constantinopla (1453) e puxeron fin ao imperio.

A SOCIEDADE BIZANTINA

O **Emperador** concentraba todo o poder, como xefes do Estado, do exército e da Igrexa. Tiña o poder absoluto en política, militar e na relixión. A organización do imperio era moi eficiente:

- **Funcionarios:** Traballaban para o goberno, recollían os impostos e vixiaban que as leis fosen cumpridas polo pobo.
- O Imperio estaba dividido en provincias: cada provincia tiña un gobernador á fronte, chámase **stratega**.

A ARTE BIZANTINA.

A arte bizantina tivo unha gran riqueza e expresou o poder dos emperadores e da Igrexa. As súas manifestacións principais foron a arquitectura; os mosaicos, que decoraron o interior das igrexas, e as iconas ou imaxes sacras, realizadas sobre táboa ou metal.

6. RESPONDE ÁS SEGUINTE PREGUNTAS:

- a) Cal é a capital do imperio bizantino?
- b) En que século alcanzou o imperio bizantino o seu maior esplendor?
- c) Quen era o seu emperador?

OS POBOS BARBAROS EN HISPANIA

A inicios do século V, entraron polos Perineos os **suevos, vándalos e alanos**.

Os **visigodos** pactaron unha alianza cos romanos co fin de expulsar a estes pobos da península Ibérica e se lles permitiu asentarse nesta.

Os visigodos foron ocupando o territorio da Península e estableceron o seu reino con capital en Toledo no ano 554.

Na época do **rei Leovixildo (572-586)**, os visigodos estableceron a capital do seu reino na cidade de Toledo. Este reino controlou a península Ibérica ata o ano 711, data na que desapareceu ante a conquista musulmá.

7. EN QUE ANO OS MUSULMÁNS ACABARON CO REINO VISIGODO DE HISPANIA?

O reino visigodo fundamentouse en tres piares:

- Unha **MONARQUÍA LECTIVA**.

- **UNIDADE TERRITORIAL**, conquista do reino Suevo (585) e dos bizantinos (624).

- **UNIDADE DE HISPANORROMANOS E VISIGODOS**, o rei **RECAREDO** converteuse ao catolicismo e o rei **RECESVINTO** a unidade lexislativa.

UNIDADE DO REINO VISIGODO

8. RELACIONA CADA REI VISIGODO CUNHA ACCIÓN.

LEOVIGILDO
RECESVINTO
RECAREDO

Converteuse ao catolicismo.
 Intentou a unidade territorial.
 Unificou as leis no Foro Xulgo.

ARTE VISIGODA

Na arte visigoda podemos destacar a súa **ourivaría** e a **arquitectura**, da que se conservaron **pequenas igrexas no rural** entre as que destacan as de San Juan en Baños (Palencia), Quintanilla das Viñas (Burgos) e Santa Comba de Bande (Ourense).

O elemento máis característico é o **arco de fedarruda**, que enmarca as portadas e os vanos.

Destacan no traballos de ourivería.

OS FRANCOS E O IMPERIO CAROLINXIO

Os **francos** foron un **pobo de orixe xermánico** que se estableceu na Galia romana no século V. Ocuparon o territorio e crearon un reino no século VI.

A principios do século VIII, os francos derrotaron os musulmáns na **batalla de Poitiers**. Esta vitoria freou o avance dos musulmáns polo resto de Europa.

O rei **Pipino o Breve** fundou a dinastía carolinxia, o seu fillo **CARLOMAGNO** conquistou boa parte da Europa Occidental.

Carlomagno foi proclamado emperador polo papa León III, no ano 800. O imperio só durou ata o ano 843, cando o fillo e sucesor de Carlomagno, Luis o Piadoso, dividiuno entre os seus fillos.

9. QUEN FORON OS FRANCOS? EN QUE TERRITORIO SE ESTABLECERON?

10. ENCHE OS ESPAZOS:

Entre mediados do século VIII e finais do IX, en Europa desenvolveuse o Imperio _____.

O artífice deste poderoso imperio foi o rei dos francos _____ que era fillo de _____ o Breve.

Este Imperio chegou a ocupar as actuais Francia, Alemaña, Italia e parte de Cataluña, e tivo o seu capital en _____.

No ano _____ Carlomagno fíxose coroar emperador polo papa _____ III, o día de _____.

O ISLAM E A SÚA EXPANSIÓN

O islam naceu no século VII na Península arábica, entre o mar Vermello e o golfo Pérsico.

A península estaba habitada maioritariamente por **comerciantes e gandeiros nómades, organizados en tribos**, sen un poder político que os unise.

A maioría dos **árabes eran politeísta** e consideraban a Meca como a súa cidade sagrada.

MAHOMA, PROFETA DO ISLAM

MAHOMA nado no 570 foi o **profeta do islam**, recibiu a revelación de **Alá** e comezou a predicar unha nova **relixión monoteísta**, o **Islam**.

No **ano 622 Mahoma fuxiu á Medina**, é a chamada **Héxira**. Este feito marca o inicio do calendario musulmán. Mahoma converteuse no xefe político e relixioso dos musulmáns, o **califa**. Tras a morte de Mahoma no 632, a relixión islámica foi recollida no **Corán ou libro sagrado dos musulmáns**.

11. RESPONDE ÁS SEGUINTES PREGUNTAS:

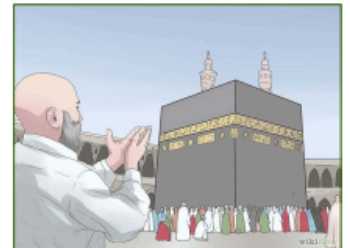
- Onde naceu o Islam? En que data?
- Cales eran as súas dúas cidades principais?
- Onde e en que data naceu Mahoma? Quen é Mahoma?
- Que acontecemento marca o inicio do calendario musulmán?
- En que data, do noso calendario, produciuse?
- En que ano produciuse a conquista da Meca?
- Quen eran os árabes? Que relixión tiñan?

TRAZOS PRINCIPAIS DO ISLAM

O **CORÁN** (Libro sacro dos musulmáns).

Os seus practicantes chámanse musulmáns e deben cumprir cinco preceptos relixiosos:

- A profesión de fe, 'Non hai máis Dios que Alá e Mahoma é o seu profeta'.
- Orar 5 veces ao día mirando á Meca e a oración comunitaria os venres na mesquita.
- Xaxuar durante o mes sacro do Ramadán.
- Dar esmola aos pobres.
- Peregrinar á Meca polo menos unha vez na vida.

<u>Shahada</u>	<u>Salat</u>	<u>Zakat</u>	<u>Saum</u>	<u>Hagg</u>
É a profesión de fe que un musulmán debe repetir varias veces ao día: "Alá é o único Deus"	Esta oración obrigatoria pronúnciase cinco veces ao día, despois de realizar as ablucións.	É a obriga de doar diñeiro que poida empregarse en axudar aos necesitados, construír hospitais...	Durante o mes de Ramadán, todos os musulmáns adultos deben xaxuar, agás os enfermos.	Cada musulmán debe peregrinar á cidade de A Meca, polo menos unha vez na vida.

12. RESPONDE ÁS SEGUINTE PREGUNTAS:

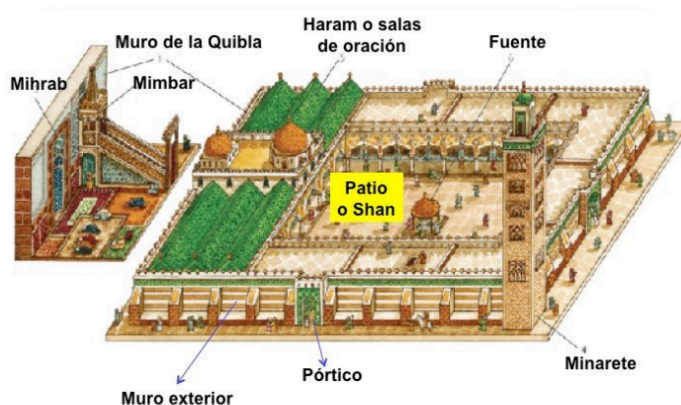
a) Que é o Corán?

b) Que recolle o Corán?

A MESQUITA

A mesquita é o lugar de culto dos musulmáns. A súa estrutura consta de dous partes:

- O **patio** é un espazo aberto, rodeado por un pórtico. Nel sitúanse a **fonte das ablucións**, onde os fieis lávanse e purifican antes de orar, e a torre ou **alminar** desde a cal chamábase á oración.
- A **sala de oración** é un espazo cuberto, dividido en naves. Un dos seus muros, a **qibla**, oríntase cara á Meca e contén no centro o **mihrab**, un nicho baleiro que alberga o Corán.

15. RESPONDE ÁS SEGUINTE PREGUNTAS:

- a) Que territorios ocupan os omeyas na expansión do islam?
- b) Cal foi a capital durante o Califato Omeya?
- c) Que dinastía substitúe á Omeya no califato?
- d) En que data prodúcese o cambio de dinastía?

16. INDICA SE AS SEGUINTE FRASES SON VERDADEIRAS (V) OU FALSAS (F).

- a) O islam naceu na península de Arabia. ☐
- b) Mahoma fuxiu da Meca a Medina no ano 632. ☐
- c) O ano 622 tomouse como punto de partida do calendario islámico. ☐
- d) A expansión do imperio musulmán fíxose en cinco etapas. ☐
- e) Os turcos compartiron o Califato en 1055. ☐

17. ESCRIBE AS DATAS EN QUE SUCEDERON OS SEGUINTE ACONTECEMENTOS:

- a) Nacemento de Mahoma:
- b) Hégira:
- c) Conquista do califato polos turcos:
- d) Comezo do califato omeya:
- e) Comezo do califato abasí:
- f) Comezo do califato ortodoxo:

18. COMPLETA O TEXTO QUE EXPLICA A EXPANSIÓN DO ISLAM.

- Á morte de Mahoma, no ano, a maioría dos árabes eran xa
O profeta foi sucedido polos ou “sucesores do mensaxero de Deus”. Eles continuaron a do Islam polo mundo e conquistaron un grande imperio que se espallou desde o Océano ata o Atlántico.
- Máis tarde lograron conquistar a maior parte da Península, (que foi incorporada ao Imperio islámico co nome de) e chegaron a Francia, pero foron polos francos na batalla de

19. COMPLETA O CADRO:

Imperios que ocupaban o espazo do Antigo Imperio Romano nos primeiros séculos da

Despois do ano 476 Europa occidental fragmentouse en distintos reinos

O Imperio Romano de Oriente, denominado *Imperio*, sobreviviu ás invasións

No século VII aparece na Península Arábiga unha nova relixión: o

Carlomagno, rei dos, intentou recuperar o poder dos antigos emperadores romanos e creou, entre os séculos, o *Imperio Carolinxio*. Chegou a dominar Europa Occidental e parte da Península Á súa morte, o Imperio disgregouse, dando orixe á Europa

Chegou ao seu máximo esplendor co emperador, no s.VI, que logrou dominar a Península, parte do de África e o sur de

Nos séculos seguintes o islamismo espallouse por Próximo, o Norte de e a maior parte da Península, estendendo a cultura musulmá ata Europa Occidental.

A EUROPA FEUDAL

O **feudalismo** é un sistema político, económico e social que **se desenvolveu en Europa a partir do século X** e que alcanzou a súa máxima plenitude entre os séculos XII e XIII.

O feudalismo baseouse no **establecemento dunhas relacións de dependencia entre os diferentes estamentos**.

Estas relacións de dependencia foron principalmente dúas: a **vasalaxe** e a **servidume**.

Entre os séculos VIII e XI houbo unha onda de invasións: protagonizada polos viquingos (normandos), os maxiars (húngaros) e os sarracenos (piratas musulmáns), que crearon inseguridade na sociedade daquela época.

A debilidade dos reis e a situación xeral de inseguridade conduciron a unha nova forma de organización da sociedade que chamamos **sistema feudal ou feudalismo**.

Os monarcas para defender o seu territorio pedían axuda aos **nobres** para loitar contra os novos invasores establecendo **relacións de vasalaxe** cos nobres.

A **vasalaxe** era un pacto de fidelidade establecido entre o rei e os nobres.

A cambio de **fidelidade e axuda militar**, os nobres recibían un territorio, que se denominaba **feudo**, e pasaron a converterse en **señores feudais**.

A **cerimonia da homenaxe** que constaba de dous partes:

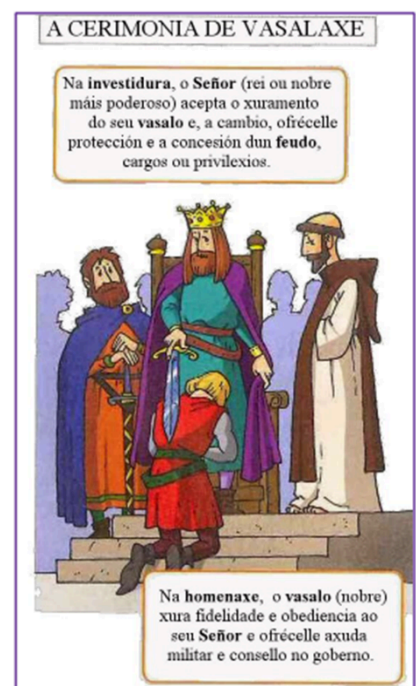
- A **homenaxe** ou xuramento de fidelidade do vasallo ao señor, consello no goberno e axuda militar.
- A **investidura** ou entrega do beneficio ou feudo.

O FEUDO

Os **feudos**, eran as terras que un vasallo recibía a cambio de dar servizo militar ao rei. Cada **feudo ten un castelo ou un señorío**, cunha ou varias casas, terras para cultivar e bosque.

O **señor feudal tiña dereito de xurisdición** sobre todas as terras do feudo, e a **cobrar tributos e cobrar polos servizos do feudo** (pontes, muíños, fornos, etc).

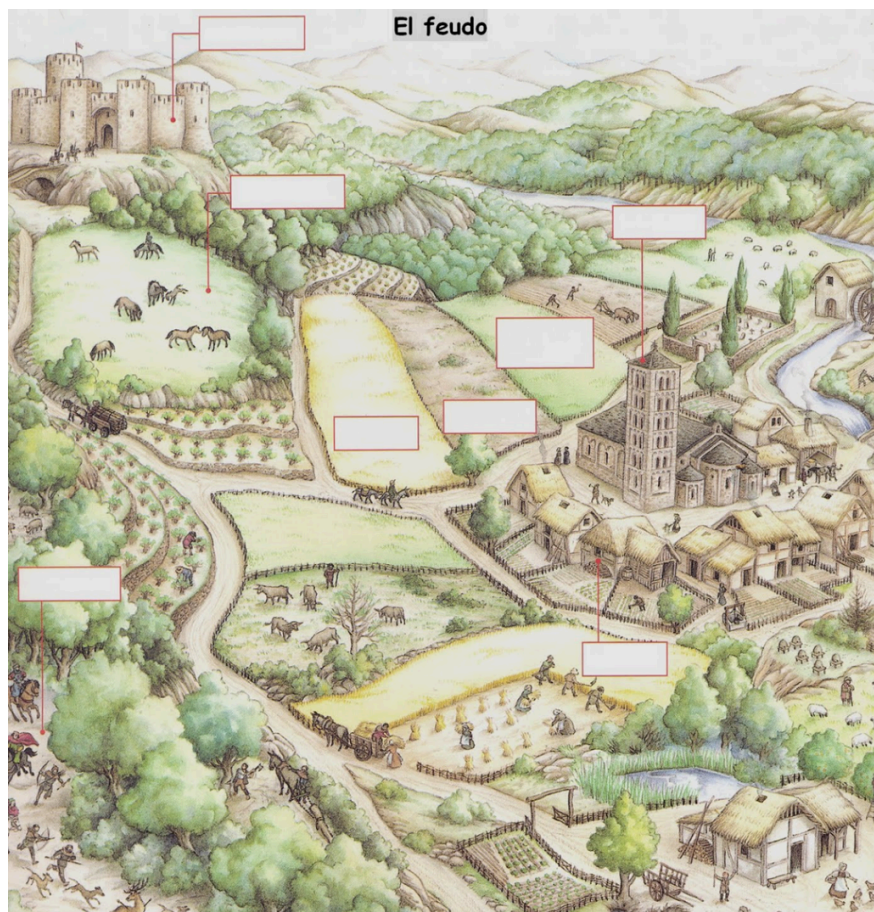
O señor feudal reservábase as mellores terras (**reserva señorial**)

Os **mansos** ou parcelas que o señor cedía aos campesiños para a súa subsistencia a cambio do pago dunhas rendas ou de parte da colleita, traballar de balde na reserva cando fose reclamado polo Señor.

20. COMPLETA AS PARTES QUE TIÑA UN FEUDO:

21. RESPONDE ÁS SEGUINTE PREGUNTAS:

- a) Que é un feudo?
- b) Quen vivían no feudo?
- c) Que eran os mansos?
- d) Cal era a principal fonte de riqueza durante a Idade Media.

22. DEFINE OS SEGUINTE CONCEPTOS:

-Feudalismo.

-Feudo.

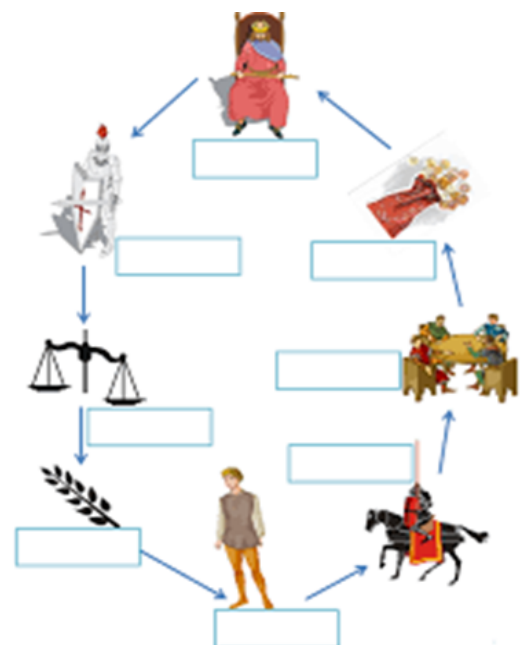
-Vasalaxe

-Reserva señorial

23. COMPLETA A DEFINIÇÃO CO TERMO CORRECTO:

- O territorio explotado directamente para o señor constituía a _____
- As parcelas entregadas polo señor aos campesiños son os _____
- Os campesiños vivían en _____

24. EXPLICA OS COMPROMISOS DO PACTO DE VASALAXE ENTRE OS SEUS RESPECTIVOS MEMBROS. A QUE ESTABAN OBRIGADOS?

A SOCIEDADE FEUDAL

Na Europa feudal a **sociedade era moi desigual**. A sociedade estaba **dividida en estamentos, grupos sociais pechados** aos que se pertencía por **nacemento** e para toda a vida. Cada un deses estamentos estaba **rexido por unhas leis e dereitos diferentes**.

É unha **sociedade piramidal**, dividíase en dous grandes grupos:

Os **privilexiados** (nobreza e clero), constituían a minoría da poboación e eran chamados así porque **tiñan certos privilexios**: non traballaban, non tiñan que pagar impostos, impartían xustiza... Ocupaban o poder social e económico.

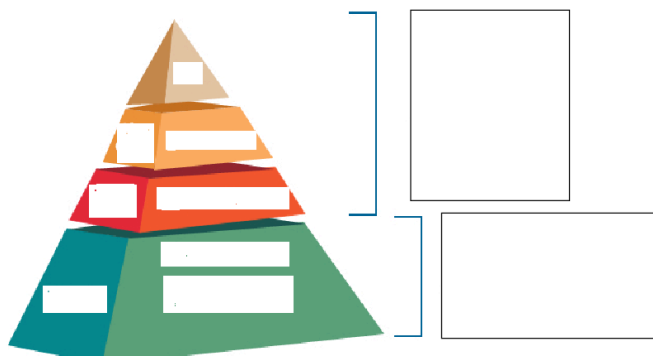
Non privilexiados (campesiñado, artesáns...) formado pola maioría da poboación, carecían de dereitos e tiñan que pagar impostos.

25. CAL DAS SEGUINTES AFIRMACIÓNS É CORRECTA RESPECTO Á SOCIEDADE FEUDAL?

- A) A sociedade era igualitaria, a vida no campo lograba que existisen mínimas diferenzas sociais.
- B) O señor feudal sempre procurou reducir as diferenzas sociais dentro do seu feudo de modo de competir con outros señores.
- C) A sociedade feudal era estamental, a posición social estaba establecida desde o nacemento.
- D) A sociedade feudal tiña grandes diferenzas pero era moi posible que se lograra ascender socialmente.

26. SOBRE A SOCIEDADE FEUDAL: Completa a pirámide estamental da Alta Idade Media.

Que nome recibía cada un dos estamentos?

Quen os compoñía?

Cales destes grupos eran privilexiados?
Cales non?

27. Une cada palabra coa frase que lle corresponda:

Servos	Habitantes das cidades medievais, dedicados ao comercio e á artesanía
Nobres	Máximo señor feudal durante a Idade Media
Clero	Membro do alto clero encargado de dirixir unha diocese e aos sacerdotes dela
Burgueses	Señores feudais fieis ao rei e dedicados á guerra
Rei	Campesiños non libres, suxeitos á terra que traballan
Bispo	Estamento relixioso formado por altos cargos e monxes e sacerdotes

28. RESPONDE VERDADEIRO OU FALSO ás seguintes afirmacións. no caso de que sexa falsa, corríxea.

Na época feudal todas as persoas estaban unidas por lazos de dependencia.	
As relacións señoriais establecíanse entre os campesiños.	
Entre o rei e os nobres non existía relación algunha de vasalaxe	
Na cerimonia da homenaxe, o vasallo xuraba fidelidade ao rei ou a un nobre de maior rango	
Un feudo fórmalo as terras entregadas polo rei/nobre a un vasallo	
Un feudo podía ser transmitido en herdanza	
O señor feudal entregaba os mansos aos campesiños	
Os campesiños non pagaban ningunha renda ao señor	
O señor feudal tamén era xuíz, poñía multas, cobraba impostos	
O rei tiña un carácter sacro e era elixido por Deus.	
A sociedade estamental estaba formada por tres estamentos: nobreza, clero e burguesía.	
Durante o feudalismo había maior número de campesiños libres que de servos.	

29. **ESCRIBE O TERMO** ao que se refire cada oración:

1. Para poder gobernar e manter unido o seu reino, os reis medievais tiveron que apoiarse nos nobres, con establecéronos un pacto coñecido como _____
2. Cerimonia pola que o vasallo, de xeonllos ante o rei, prometíalle fidelidade, consello no goberno e axuda militar e económica _____
3. Acto no que o rei entregaba ao vasallo unhas terras (feudo) _____
4. Vasallo do rei, nobre ou eclesiástico, que gobernaba un feudo _____
5. Persoa que non podía abandonar o feudo sen permiso do señor _____
6. Porción de terra que o señor cedía aos campesiños libres _____
7. Parte do feudo explotada polo señor _____
8. Organización política, económica e social de Europa entre os séculos X e XII _____

O CAMPESIÑADO

Na época feudal **a base da economía era a actividade agrícola**, á que se adicaba máis do 90 % da poboación. O seu traballo en labores agrícolas e gandeiras constituía a base dunha **economía ruralizada e autosuficiente**, na que as actividades artesanais e comerciais reducíronse ao mínimo.

A gran maioría dos campesiños traballaban terras que non eran súas, pois as terras eran propiedade do Señor feudal.

A IGREXA FEUDAL

Un elemento común a case toda a Europa feudal era a relixión cristiá, a gran maioría da poboación era cristiá. Os membros do clero tiñan un gran prestixio e influencia na sociedade.

A Igrexa era propietaria de moitas terras que lle proporcionaban numerosos beneficios. Nos seu señoríos recadaban o **décimo** (a décima parte da colleita).

O ROMÁNICO, A ARTE DOS S. XI-XII

Na Europa feudal entre os séculos XI, XII e parte do XIII desenvolveuse un estilo artístico denominado Románico. É unha arte profundamente relixiosa, relacionada coa influencia da igrexa na sociedade e o desenvolvemento de roteiros de peregrinación.

Os edificios da arquitectura románica tiveron principalmente unha función relixiosa (igrejas e mosteiros), aínda que tamén se construíron castelos e outros edificios civís.

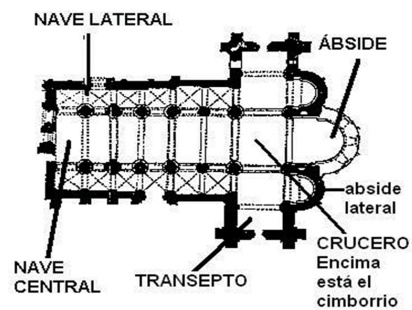
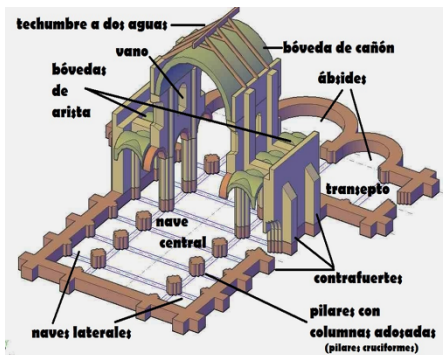
As características da arquitectura románica son:

- Uso da pedra como material de construción.
- Edificios con **muros grosos** reforzados con **contrafortes exteriores** e con poucas ventás, o que facía que os edificios por dentro fosen sombríos e escuros.
- Uso do **arco de medio punto** e **bóvedas de canón**.

A igrexa adoitaban ter **planta de cruz latina**, como símbolo da crucifixión de Cristo con **naves separadas por arquerías**, unha **nave transversal** e unha **cabeceira** con varias **ábsidas**.

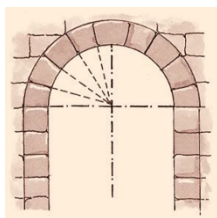
No interior das igrejas usábase como elemento sustentante as

columnas e pilares cruciformes; **arcos de medio punto**, que se apoian sobre estas columnas ou pilares e separan as naves, **liña de arcada**; as naves cúbranse con **bóvedas de canón** ou con **bóvedas de arista**.

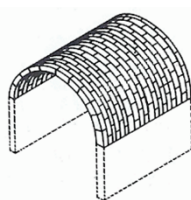

31. OBSERVA AS IMAXES QUE CHE PROPOÑO E IDENTIFICA A QUE ELEMENTOS DA ARTE ROMÁNICA SE CORRESPONDEN.

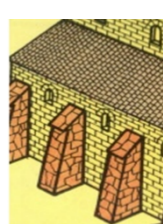
1

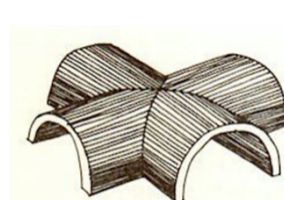
2

3

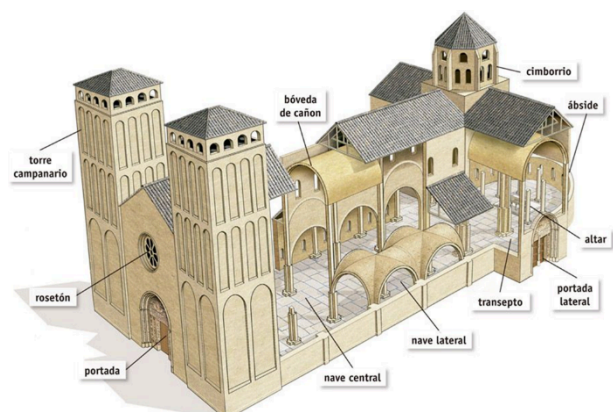

4

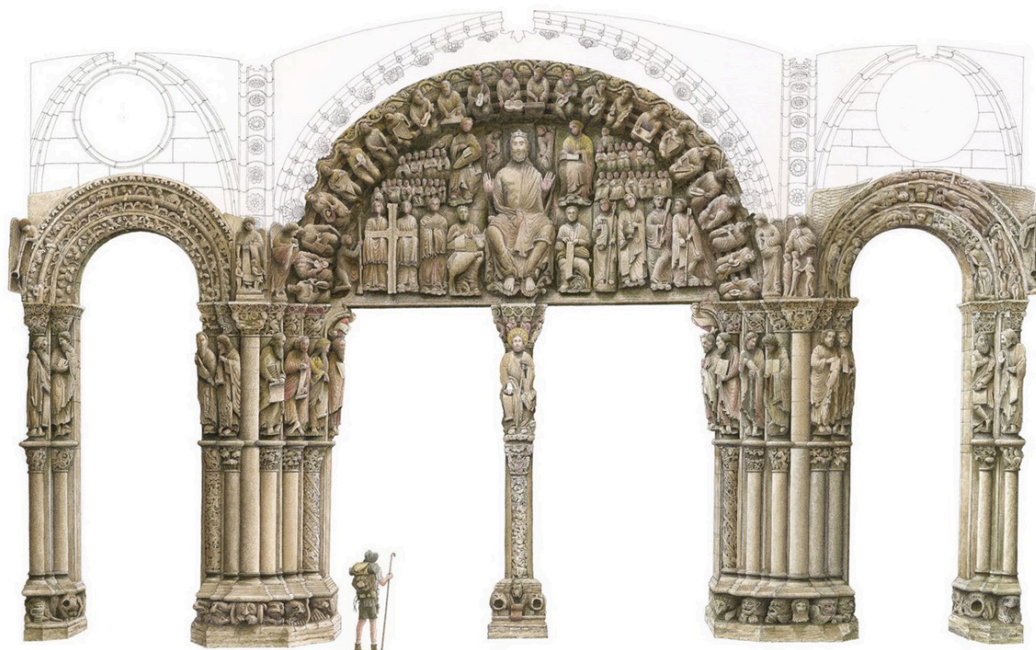
No exterior, o acceso ás igrejas realizábase a través das **portadas**, a principal situábase na fachada oeste e tamén podía ter a ambos os dous lados do cruceiro.

A ambos lados da **fachada principal** sitúanse as **torres campanario**. O **cruceiro** estaba cuberto cun **ciborio**.

A PINTURA E A ESCULTURA NO ROMÁNICO

A maioría da xente non sabía ler nin escribir, polo que as igrexas decoraban as paredes mostrando escenas da Biblia con pinturas ou esculturas. Estas posuían unha **gran forza expresiva**.

A PENÍNSULA IBÉRICA ENTRE OS SÉCULOS VIII E XI

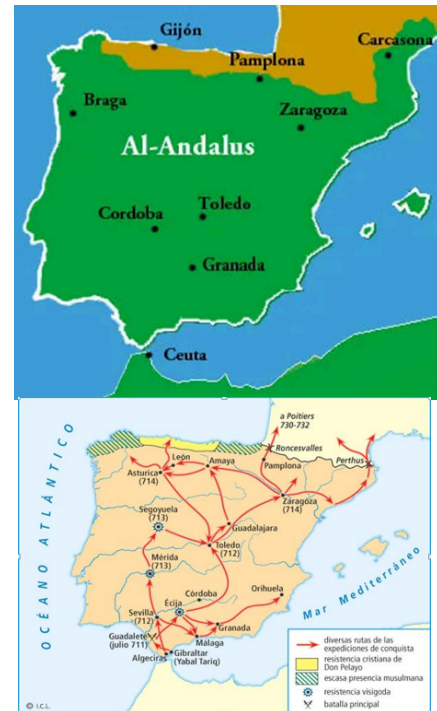
AL-ANDALUS

Al-Andalus é o territorio da Península Ibérica baixo dominio musulmán na Idade Media.

A súa historia **iníciase no ano 711** cando os musulmáns entran na Península polo Estreito de Xibraltar e **derrotan ao rei visigodo, Don Rodrigo**, na **batalla de Guadalete** e **finaliza en 1492** coa **conquista do reino nazarí de Granada** polos Reis Católicos.

A conquista da Península Ibérica polo Islam **foi rápida (711-722)** pola:

- **Debilidade da monarquía visigoda** (loita entre os que apoiaban a Agila, fillo do rei Witiza e os que elixiron como rei a Rodrigo).
- No **711**, os **musulmáns cruzaron o Estreito de Xibraltar**. Os visigodos **foron derrotados na batalla de Guadalete**. Os exércitos musulmáns dirixidos por **Tariq e Muza**, dominaron a Península en poucos anos.

ETAPAS DO AL-ÁNDALUS

O EMIRATO DEPENDENTE (718-756) Tras a conquista de Hispania, esta converteuse nun Emirato dependente do Califato Omeya de Damasco con capital en Córdoba.

O EMIRATO INDEPENDENTE (756-929) No ano **750**, o príncipe Abd Al-Rahmán, o único sobrevivente da familia omeya, establécese no Al-Andalus e proclámase emir independente co nome de **Abd Al-Rahmán I**.

O CALIFATO DE CÓRDOBA (929-1031) A principios do século X, o emir Abd Al-Rahmán III reforzou o seu poder e nomeouse califa do Al-Andalus, (xefe relixioso e político).

Durante o seu reinado Al-Andalus alcanzou un gran esplendor cultural e económico. **Córdoba** converteuse na principal capital de Occidente.

Os REINOS DE TAIAS (1031-1248) O Califato en **1031 divídese** en reinos independentes chamados **taifas**. Esta fragmentación propiciou o avance dos reinos cristiáns desde o norte peninsular.

O REINO NAZARÍ DE GRANADA (1248-1492) O único territorio que sobreviviu ao avance cristián do século XIII foi o reino de Granada, que estaba gobernado polos reis da dinastía nazarí. **Finalizou en 1492** coa **conquista de Granada** polos Reis Católicos.

32. COMPLETA O TEXTO QUE EXPLICA A EXPANSIÓN DO ISLAM

Na súa expansión cara ao, os musulmáns inician no séculoa conquista da Península Comeza así unha longa etapa de presenza na Península que rematará no século e que marcará de forma moi importante a lingua, da sociedade

33. CUBRE O CADRO QUE RECOLLE AS DISTINTAS ETAPAS POLAS QUE PASOU A PRESENZA MUSULMÁ NA PENÍNSULA IBÉRICA.

EMIRATO DEPENDENTE (718-756)	O territorio de é unha provincia oudependente (tanto en cuestións políticas como relixiosas) do Omeia de Damasco.
EMIRATO INDEPENDENTE (756-929)	Abderramán proclámase emir, o que supón que Al-Andalus pasa a ser un territorio politicamente, pero segue a aceptarse a autoridade do de Bagdad.
CALIFATO DE CÓRDOBA (929-1031)	Con Abderramán III , que se proclama....., AlAndalus pasa a ser un territorio totalmente independente, tanto no ámbito como no, con capital en É unha época de gran, na que se logra controlar o avance reconquistador dos cristiáns, que deben pagar
OS REINOS DE TAIAS (1031-1248)	Desde os inicios do séculoAl-Andalus fragmentase en máis de reinos, as, unha especie de, gobernadas por príncipes locais.
O REINO NAZARÍ DE GRANADA (1248-1492)	O único reino de capaz de frear o avance dos reinos, aos que pagan elevados, é o de Mantívose ata o ano, ano no que os Reis expulsan aos da Península.

ECONOMÍA EN AL-ÁNDALUS

As principais actividades económicas do Al -Andalus foron: a **agricultura**, o **comercio** e a artesanía.

A AGRICULTURA: os musulmáns **introduciron novas especies de plantas** (berenxena, cebola, os cítricos, o azafrán o algodón...) e aplicaron **novas técnicas de regadío** (acequias, noras) que permitiron o cultivo intensivo.

A ARTESANÍA: foi importante nas cidades. Destacan os obxectos de coiro, tecidos de seda, armas, cerámica,...

O COMERCIO: Os musulmáns **estableceron grandes roteiros comerciais** que comunicaban todo o Mediterráneo. Vendían cerámica, tecidos, aceite, coiro etc. E compraban materias primas.

A moneda andalusí, o **dinar** de ouro e o **dirham** de prata tivo moita importancia, na actividade comercial.

SOCIEDAD E CULTURA EN AL-ÁNDALUS

A sociedade de Al-Ándalus era moi diversa dividíase entre musulmáns e non musulmáns:

OS MUSULMÁNS. Segúin a súa orixe ou procedencia distínguíanse:

Árabes: eran unha minoría e controlan os cargos políticos, os privilexios e a propiedade das mellores terras.

Bérberes: musulmáns do Norte de África que chegaran co exército conquistador ou emigrando. Dedícanse ao pastoreo e é a poboación máis humilde.

Muladí: son a maioría da poboación, cristiáns que se habían convertidos á relixión islámica.

NON MUSULMÁNS (pagaban máis impostos e tiñan limitados algúns dereitos):

Mozárabes: cristiáns que non se converteron ó Islam e vivían principalmente nas cidades.

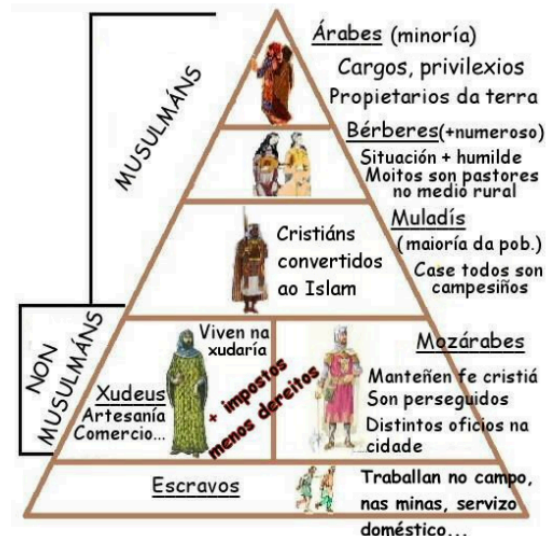
Xudeus: dedicábanse á artesanía, o comercio, a medicina ou a ciencia. Vivían en barrios chamados xudarías.

ARTE ANDALUSÍ

En arquitectura: a construción máis importante é a **mesquita**, tamén construíron **alcázabas** (recinto fortificado), **palacios**, **baños públicos**

A arquitectura islámica caracterízase:

-**Uso de materiais de construción sinxelos:** o ladrillo e a madeira.

-Os edificios **cóbreanse** con **bóvedas** e **cúpulas** moi decoradas.

-Utilización **piares** e **columnas** como elementos sustentantes e **uso abundante de arcos** (de ferradura, lobulado e entrecruzado).

-**Austeridade da decoración do exterior** dos edificios fronte á **abundante decoración do interior** con **mármore**s, **azulexos**, **xesarías** e **madeiras**.

Monumentos importantes da arquitectura de Al-Ándalus son: A **Mesquita de Córdoba**, o **Palacio de Medina Azahara**, o **Alhambra de Granada**.

OS NÚCLEOS CRISTIÁNS DE RESISTENCIA (722-1035)

Nas áreas montañosas peninsulares que escaparon ao dominio musulmán organizáronse, a partir do século VIII, varios núcleos de resistencia cristiá.

- Na **cordilleira Cantábrica**, a principios do século VIII formouse o **reino de Asturias**, con **capital en Oviedo**, que se foi ampliando ata o Douro. A principios do século X o rei Ordoño II trasladou a capital a León, orixinándose así o **reino de León**. Dentro deste, o condado de Castela converteuse, co tempo, nun reino independente (1035) formando o **reino de Castela e León** tras a anexión do territorio leonés.

- Nos Perineos formáronse varios núcleos de resistencia fronte aos musulmáns, que deron lugar aos **reinos de Pamplona, Aragón** e os **condados cataláns**, os cales sufriron as presións dos francos polo norte e dos musulmáns polo sur.

Os Reinos Cristiáns, que se consideraban a si mesmos herdeiros dos reis Visigodos, tentaron sempre expandir os seus reinos cara ao sur da Península, quitándolle aos poucos territorio o Al-Andalus.

Coa expansión dos reinos cristiáns e a conquista dos novos territorios, levabase a cabo un proceso de repoboación: os poboadores do norte establecíanse nas novas terras conquistadas.

33. COMPLETA O TEXTO

No século VIII, tras a conquista, as únicas zonas que quedaron libre do control musulmán foron as cordilleiras e pirenaica do norte da Península.

Este foi a orixe dos novos reinos cristiáns que se formaron durante os séculos e

O reino de xurdiu na zona da cordilleira, e o reino dee os condados de na área de.....

A BAIXA IDADE MEDIA

A Baixa Idade Media, é unha época máis segura e tranquila, xa que os inimigos xa non constitúen un grave perigo, diminúen as guerras entre os señores feudais. O cese das guerras contribuirá ao aumento da poboación. Ademais impulsou a reactivación do comercio e o crecemento das cidades.

A introdución de certos **avances nas técnicas agrícolas e unha mellora na climatoloxía** permiten o aumento da produción agraria nos grandes dominios. As innovacións técnicas foron:

- A mellora do instrumental agrícola.
- Novos métodos de cultivo, introdúcese a **rotación trienal**.
- Xeneralízase o uso dos muíños.

As consecuencia desas melloras

agrícolas son:

- **Unha mellor alimentación**, que levará a un crecemento da poboación.
- Os campesiños poden producir máis alimentos dos que necesitan, os excedentes agrícolas poden adicarse á venda, renacendo así o comercio. Por iso, pouco a pouco, empezan a aumentar a poboación das cidades, chamadas burgos, onde vivían os burgueses, adicados ao comercio e á artesanía.

Os campesiños perfeccionan as súas ferramentas:

- Emprego do **novo arado** de rodas e vertedeira e de útiles de ferro, o que permite remover con máis profundidade a terra...
- Uso de **mellores sistemas de tiro** de animais: xugo, coleira... e de ferraduras que permite aproveitar máis a súa forza...
- Difusión dos **muíños** de auga ou vento...
- Uso da **rotación trienal** e do esterco dos animais

Grazas a esas melloras será posible **ampliar as áreas de cultivo**, pois se poden roturar novas terras, talar bosques, desecar pantanos...

Todos estes cambios permiten que os campesiños poidan obter **maiores colleitas** e estar mellor alimentados. Ao producir máis do que necesitan obterán **excedentes** que poden vender...

34. SINALA AS CAUSAS DO RENACER DO COMERCIO E DAS CIDADES EN EUROPA OCCIDENTAL A PARTIR DO SÉCULO XI.

35. FAI UN ESQUEMA QUE EXPLIQUE AS MELLORAS NAS TÉCNICAS AGRÍCOLAS E AS SÚAS CONSECUENCIAS.

A maioría da poboación segue sendo rural, pero hai un importante cambio nese medio rural: grazas ás melloras agrícolas os grandes dominios deixan pouco a pouco de ser autosuficientes. Así, **os campesiños achéganse á cidade a vender os seus excedentes** e alí poderán comprar o que non producen. Algúns, mesmo deciden emigrar á cidade, onde esperan atopar maior liberdade e mellorar a súa vida.

AS CIDADES MEDIEVAIS

Este renacer urbano producíase a partir do aumento da poboación de cidades xa existentes ou do xurdimento de novas cidades, na beira dun río, ao pé dun castelo ou mosteiro... Sempre en lugares onde, por un motivo ou outro haxa negocio: por haber tráfico de barcos, paso de peregrinos, paso de comerciantes...

As cidades medievais están **rodeadas de murallas** de pedra. Non teñen só unha función defensiva, senón que tamén serven para asegurarse de que os **mercaderes** e demais visitantes entren polas portas, onde hai que pagar un imposto (**portazgo**). As portas da cidade péchanse pola noite.

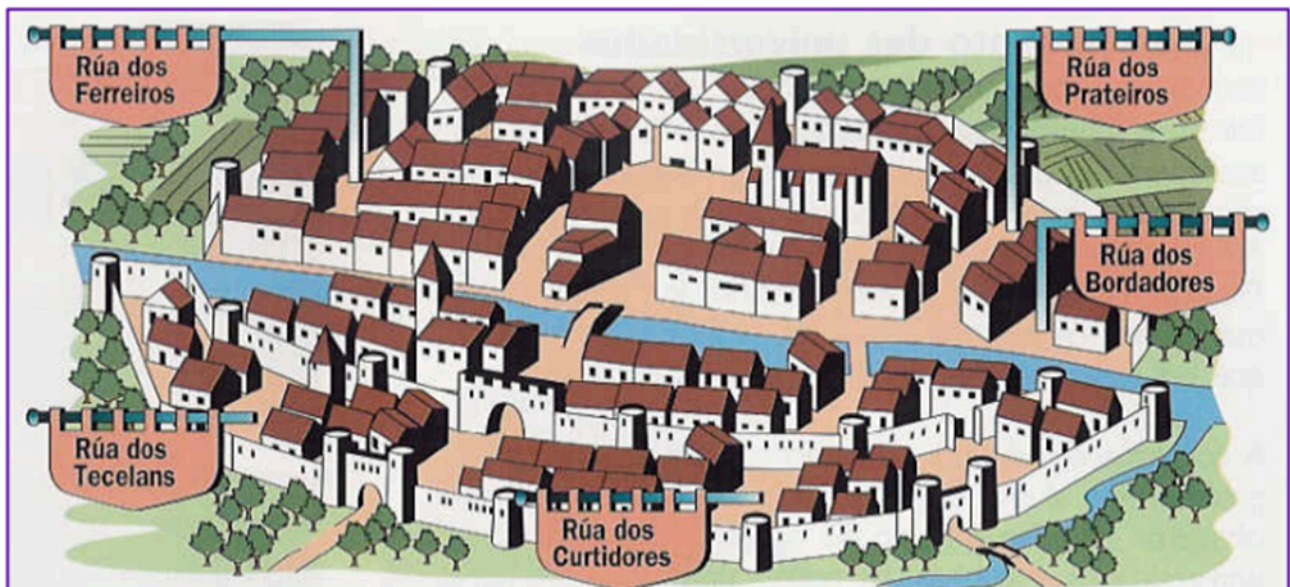
As cidades medievais, coa súa maior riqueza e poboación, teñen necesidade de **novos edificios**, entre eles destaca como **símbolo da súa riqueza**, a **Catedral**, que adoita erguerse na praza principal, no centro da cidade. A catedral ten múltiples usos.

ARTESANÍA E COMERCIO NAS CIDADES

Unha función esencial da cidade era o **mercado**, onde vender produtos agrícolas e mercar produtos dos artesáns.

Nas cidades asentábanse numerosos artesáns. Traballaban en pequenos talleres que se agrupaban nunha rúa que reciben o nome do oficio que se desempeña nelas : “praza da leña” “rúa da calderería”...

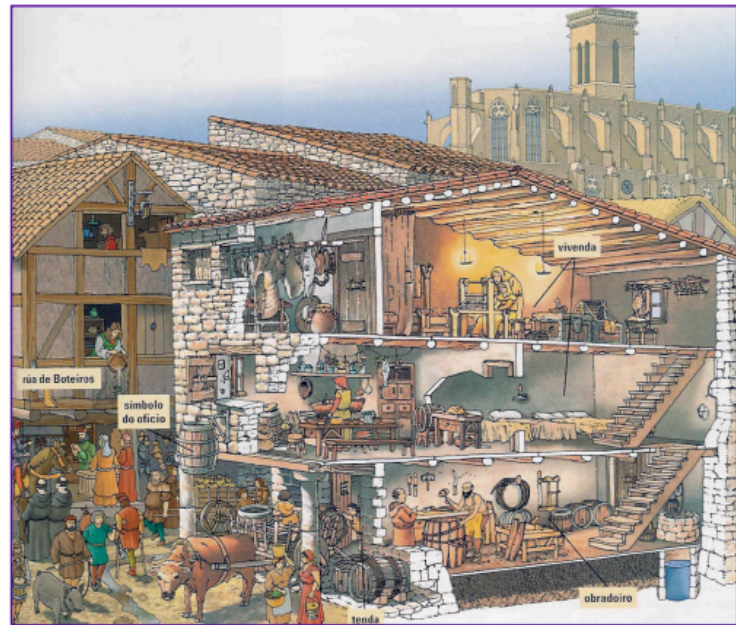

Os artesáns do mesmo oficio organizábanse en asociacións, chamadas **gremios**, hainos de carpinteiros, albaneis, zapateiros... Os seus obxectivos eran dous: controlar a produción para evitar a competencia; e protexer aos seus membros, pagando cotas para axudar a enfermos, viúvas e orfos.

A organización interna de cada gremio diferenciaba tres categorías: o **mestre** ou dono do taller; os **oficiais**, que traballaban a soldo para o mestre, e os **aprendices**, que traballaban sen soldo para aprender o oficio.

A **vivenda-tenda-obradoiro do mestre**, ábrese á rúa na planta baixa. Alí atópase o obradoiro e máis a tenda. Como a maioría da xente non sabe ler, cada mestre-artesán ten na fachada da súa tenda un símbolo que permite identificar o seu oficio. O gremio preocúpase de manter o cumprimento dunha serie de normas. Por exemplo, ninguén pode realizar o seu oficio nunha cidade sen o permiso do gremio, todos os mestres artesáns deben traballar co mesmo tipo de ferramentas, cobrar o mesmo prezo, ... Con esas normas o gremio pretendía asegurar unha boa calidade do produto e evitar a competencia.

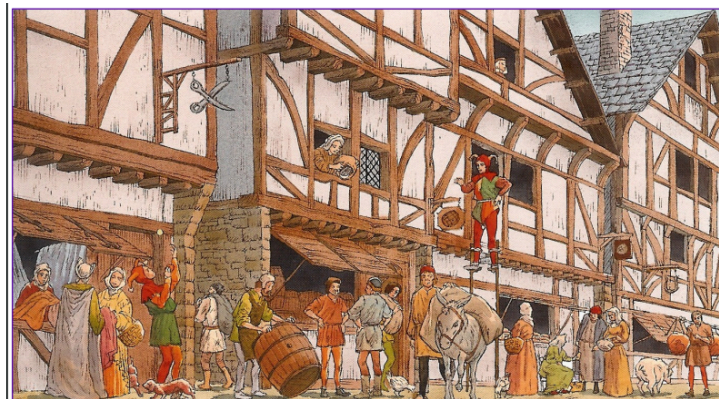
36. RESPONDE ÁS SEGUINTE PREGUNTAS:

- a) Por que se unían os artesáns do mesmo oficio?
- b) Que normas establecían os gremios? Define o concepto de gremio.
- c) Como se organiza o traballo artesanal na cidade? Como se fai o traballo?

37. TRABALLANDO CON TEXTOS HISTÓRICOS. RESPONDE ÁS SEGUINTE

PREGUNTAS

“ Ninguén pode ser coiteleiro en París se antes non compra o oficio ao rei. Ningún coiteleiro poderá ter no seu obradoiro máis de dous aprendices e non os poderá ter menos de seis anos de servizo e aprendizaxe. Ningún coiteleiro poderá nin deberá traballar en días de festa que se celebren na cidade, nin de noite, nas cousas que pertencen ao mencionado oficio, pois a claridade da noite non basta para facer ben o seu oficio. Ninguén poderá nin deberá quitarlle aprendiz ou oficial a outro mestre-artesán, se non ten cumprido o seu tempo de servizo.”

“Normas do gremio dos coiteleiros de París.”

Fíxate no texto e contesta:

a) A que oficio se refire este regulamento?

b) Podía calquera persoa traballar como coiteleiro en París? Xustifica a túa resposta con fragmentos do texto.

c) Tiñan liberdade os coiteleiros para contratar os aprendices que quixeran? Xustifica a túa resposta con fragmentos do texto.

d) Tiñan liberdade os coiteleiros para traballar cando quixeran? Xustifica a túa resposta con fragmentos do texto.

e) Por que cres que existían esas normas? Quen as fixaba?

A SOCIEDADE DA BAIXA IDADE MEDIA

A sociedade da Baixa Idade Media segue sendo **estamental**, pero o crecemento das cidades supón a aparición dun novo grupo social: a **burguesía**. Os **burgueses** forman parte do **estamento non privilexiado**.

A finais do século XIII, **os reis empezaron a reforzar o seu poder**, apoiados pola burguesía.

Para gañar o apoio da burguesía, os reis **asinaron leis ou cartas** que lles **outorgaban ás cidades privilexios ou foros**.

Con todo, o crecemento de Europa freouse, bruscamente, ao longo do século XIV motivado pola unión de varios factores como:

- **Sucesivas malas colleitas** que reduciron a dispoñibilidade de alimentos provocando fortes fames negras, á vez que eliminaron os excedentes agrarios e con iso reduciron a posibilidade de vendelos e obter capital por eles.

- **A difusión da enfermidade da Peste Negra**

- **O aumento dos conflitos bélicos**. Especial nesta época, foi a **Guerra dos Cen Anos**. Estes feitos levaron a unha forte redución da poboación europea, ao descontento da poboación e a un estancamento na economía ao reducirse o comercio pola menor dispoñibilidade de produtos e por un descenso da demanda de produtos ao reducirse a poboación.

38. RESPONDE ÁS SEGUINTE PREGUNTAS:

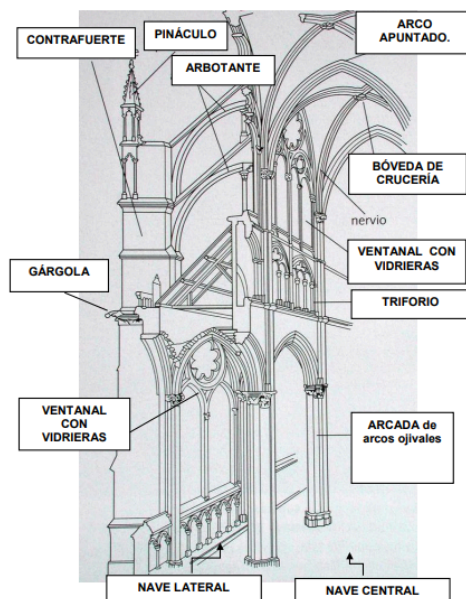
- Como vai terminar esta etapa?
- Con quen se aliaron os reis para afianzar o seu poder?
- Que concederon a cambio os reis?

A ARTE GÓTICA

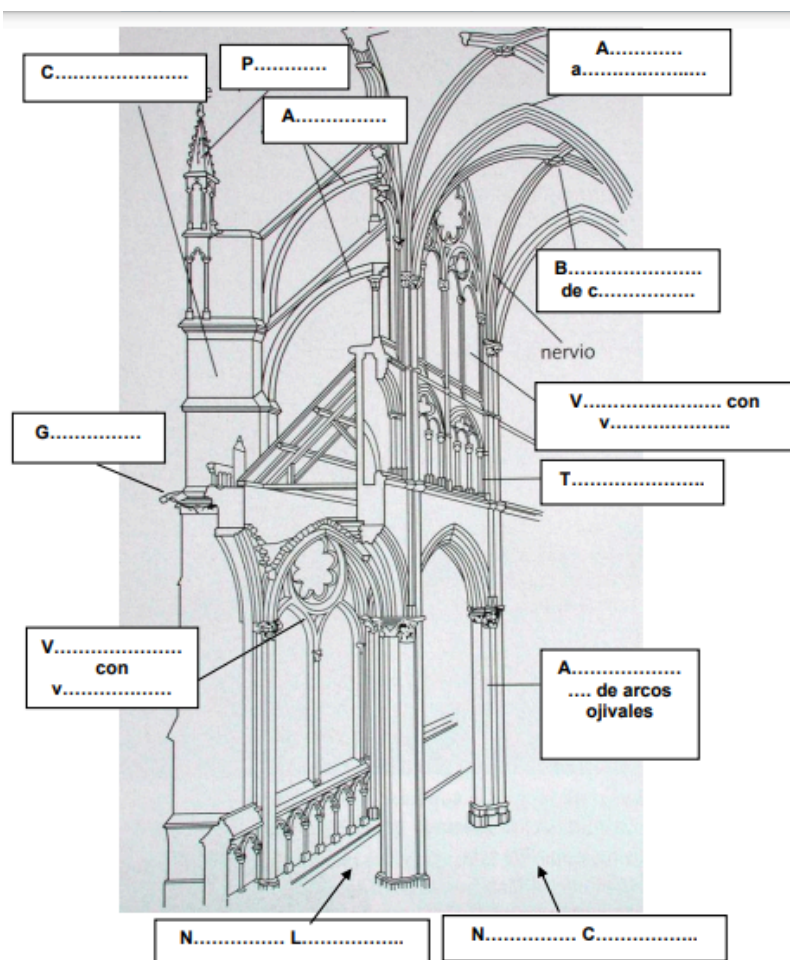
A ARQUITECTURA GÓTICA

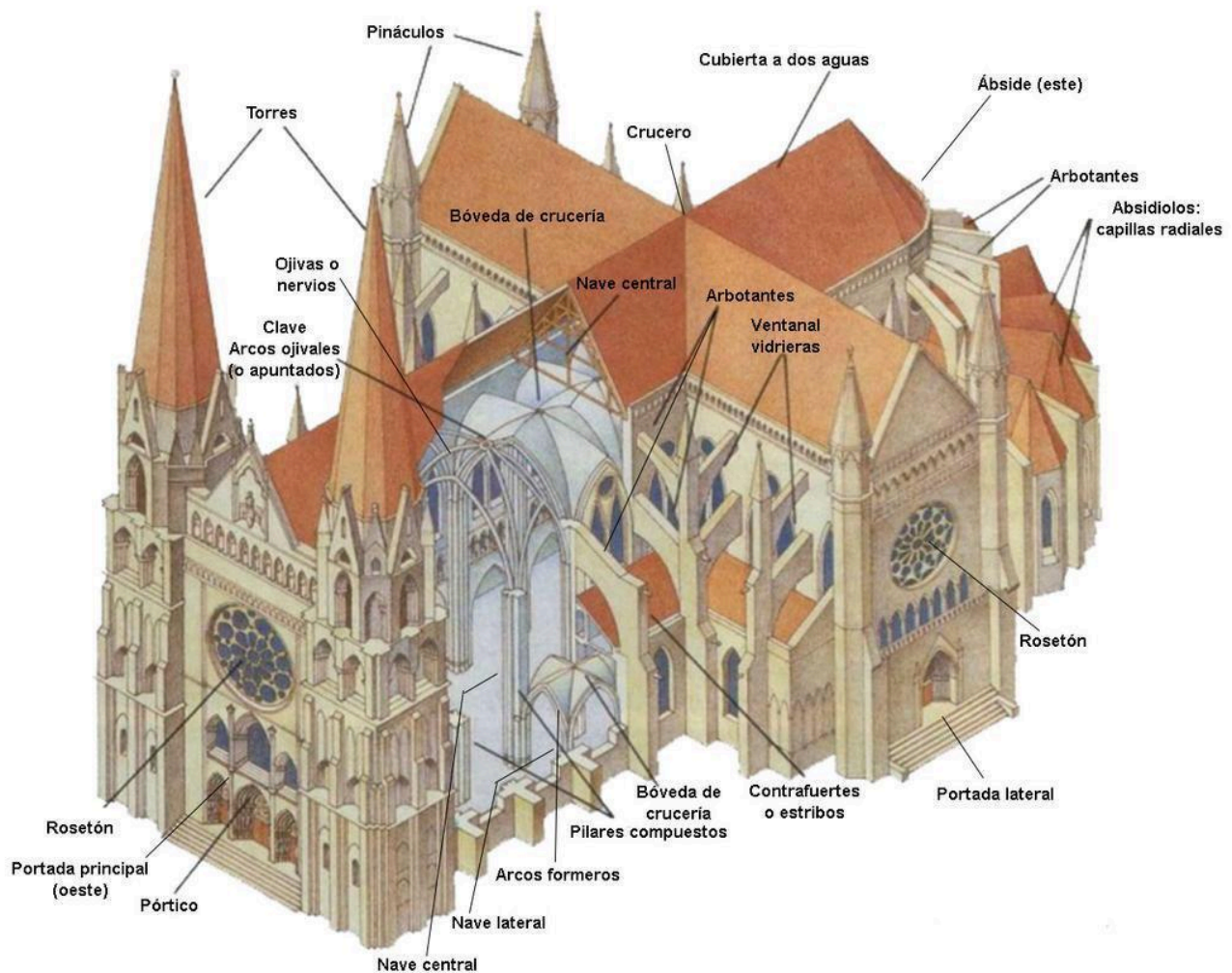
As **características das construcións góticas** son: o uso da pedra como material e dos **piares compostos como soportes**; os **arcos apuntados ou oxivais**, e a cuberta con **bóveda de crucería**. Todo iso permitiu realizar edificios altos e luminosos, con grandes **ventás, que se decoraban con vidreiras**.

O edificio relixioso principal foi a **catedral**. Adoita ter **planta de cruz latina**, con **tres ou cinco naves**, **transepto**, **cabeceira con xirola** e numerosas capelas. Os edificios civís máis destacados son **lonxas comerciais**, **concellos** e **palacios nobiliarios ou burgueses**.

39. COMPLETA OS ELEMENTOS ARQUITECTÓNICOS QUE FORMAN O INTERIOR DUNHA CATEDRAL GÓTICA.

A ESCULTURA E A PINTURA GÓTICAS

A escultura e a pintura góticas buscaban a beleza, o realismo e o movemento. Os temas continuaron sendo relixiosos.

- A escultura situouse, sobre todo, nas portadas e capiteis das catedrais.
- A pintura realizouse en táboas de madeira, que podían formar grandes conxuntos situados detrás do altar, denominados retablos. Ademais, ilustráronse libros con miniaturas.